

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI**

**XORAZM MA‘MUN
AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI**

Axborotnoma OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi 223/4-son qarori bilan biologiya, qishloq xo‘jaligi, tarix, iqtisodiyot, filologiya va arxitektura fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2024-9/4

**Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi
2006 yildan boshlab chop qilinadi**

Xiva-2024

Bosh muharrir:

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.

Tahrir hayati:

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.
Abdullayeva Muborak Maxmusovna, b.f.d., prof.
Abduhalimov Bahrom Abduraximovich, t.f.d., prof.
Agzamova Gulchexra Azizovna, t.f.d., prof.
Aimbetov Nagmet Kalliyevich, i.f.d., akad.
Ametov Yakub Idrisovich, b.f.d., prof.
Babadjanov Xushnut, f.f.n., prof.
Bobojonova Sayyora Xushnudovna, b.f.n., dos.
Bekchanov Davron Jumanazarovich, k.f.d.
Buriyev Xasan Chutbayevich, b.f.d., prof.
Gandjayeva Lola Atanazarovna, b.f.d., k.i.x.
Davletov Sanjar Rajabovich, tar.f.d.
Durdiyeva Gavhar Salayevna, arx.f.d.
Ibragimov Baxtiyor To‘laganovich, k.f.d., akad.
Izzatullayev Zuvayd, b.f.d., prof.
Ismailov Is‘haqjon Otabayevich, f.f.n., dos.
Jumaniyozov Zoxid Otabayevich, f.f.n., dos.
Jumanov Murat Arepbayevich, b.f.d., prof.
Kadirova Shaxnoza Abdaxalilovna, k.f.d., prof.
Qalandarov Nazimxon Nazirovich, b.f.f.d., k.i.x.
Karabayev Ikramjan Turayevich, q/x.f.d., prof.
Karimov Ulug‘bek Temirbayevich, DSc
Kurbanbayev Ilhom Jumanazarovich, b.f.d., prof.
Kurbanova Saida Bekchanovna, f.f.n., dos.
Qutliyev Uchqun Otoboyevich, f-m.f.d.
Lamers Jon, q/x.f.d., prof.
Maykl S. Enjel, b.f.d., prof.
Maxmudov Raufjon Baxodirovich, f.f.d., k.i.x.
Mirzayev Sirojiddin Zayniyevich, f-m.f.d., prof.
Matniyozova Hilola Xudoyberganovna, b.f.d., prof.

Mirzayeva Gulnara Saidarifovna, b.f.d.
Pazilov Abduvayeit, b.f.d., prof.
Razzaqova Surayyo Razzoqovna, k.f.f.d., dos.
Ramatov Bakmat Zaripovich, q/x.f.n., dos.
Raximov Raxim Atajanovich, t.f.d., prof.
Raximov Matnazar Shomurotovich, b.f.d., prof.
Raximova Go‘zal Yuldashovna, f.f.f.d., dos.
Ro‘zmetov Baxtiyar, i.f.d., prof.
Ro‘zmetov Dilshod Ro‘zimboyevich, g.f.n., k.i.x.
Sadullayev Azimboy, f-m.f.d., akad.
Salayev San‘atbek Komilovich, i.f.d., prof.
Saparbayeva Gulandam Masharipovna, f.f.f.d.
Saparov Kalandar Abdullayevich, b.f.d., prof.
Safarov Alisher Karimdjaniyevich, b.f.d., dos.
Sirojov Oybek Ochilovich, s.f.d., prof.
Sobitov O‘lmasboy Tojxmedovich, b.f.f.d., k.i.x.
Sotipov Goyipnazar, q/x.f.d., prof.
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, b.f.d., akad.
Xolliyev Askar Ergashevich, b.f.d., prof.
Xolmatov Baxtiyor Rustamovich, b.f.d.
Cho‘ponov Otanazar Otojonovich, f.f.d., dos.
Shakarboyev Erkin Berdikulovich, b.f.d., prof.
Ermatova Jamila Ismailovna, f.f.n., dos.
Eshchanov Ruzumboy Abdullayevich, b.f.d., prof.
O‘razboyev G‘ayrat O‘razaliyevich, f-m.f.d.
O‘rozboyev Abdulla Durdiyevich, f.f.d.
Hajiyeva Maqsuda Sulstonovna, fal.f.d.
Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.
Xudayberganova Durdona Sidiqovna, f.f.d.
Xudoyberganov Oybek Ikromovich, PhD, k.i.x.

Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№9/4 (118), Xorazm Ma‘mun akademiyasi, 2024 y. – 204 b. – Bosma nashrning elektron varianti - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Muassis: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi mintaqaviy bo‘limi – Xorazm Ma‘mun akademiyasi

МУҲРАҶА
FILOLOGIYA FANLARI

Abduraxmanova N. Farmatsevtika nutqi janrida dori vositalarini qo'llash bo'yicha yo'riqnomasi: leksik-terminologik va kompozitsion-kommunikativ tahlil	5
Akhmedova M.T. Difficulties in translating phraseological units in english and uzbek	7
Asronova M.M. Siyosiy diskursning morfologik xususiyatlari	9
Ataboev A.Dj. Til va ong o'rtasidagi munosabatlarning ontologik jihatlari	12
Ataboev A.Dj. Til va ongning o'zaro munosabati va bir-biriga bog'liqligi xususida	16
Avezova D.S. Taxalluslarning semantik xususiyati	20
Aynazarova G.B. Qoraqalpoq va o'zbek tillaridagi shodlik so'zlarini qiyosiy tahlil qilish	25
Azatova G. Xorazm xalq aytimlarining shakllanishi va rivojlanishi xususida	28
Azimova D. Formation of phonetic/phonological units based on strong-weakness of sounds in English and Uzbek languages	31
Baxodirova Sh.B. Abdulla Qodiriyning kichik asarlarida lakunar birliklar	34
Boltaboyev F.Sh. Leksik interferensiya tushunchasi, uning mohiyati va kelib chiqishi	39
Bozorova M.A. Genrix Geynening "Germaniya. Qish ertagi" asari yoki ijodkorning xalq oldidagi mas'uliyati haqida	41
Chilmurzayeva M.A. O'zbek va ingliz adabiyoti taraqqiyotida tarixiy roman janri rivojlanish tendentsiyalari	44
Davirova V.Q. Venger olimi Herman Vamberi va o'zbek folklori	46
Ergashev M.R. Terminning ko'p tomonlama tabiati xususida	51
G'aniyeva T. Ingliz va o'zbek tillarida animatsion mediadiskursda frazeologizmlarning qo'llanilishi va ularning lingvopragmatik jihatlari	53
Hamroyeva N.N. Nutqiy janr va nutqiy akt – nutqiy muloqotning birligi sifatida	58
Hazratqulova E.I., Botirova Sh.I. Zamonaviy tilshunoslikda psixolingvistikaning o'rganilishi	61
Iskandarova Sh., Maxmudova N. O'zbek va ingliz tillaridagi ornitonimlar paradigmasi haqida	65
Ismoilova F.A. Diniy terminlar tarjimasidagi muammolar va ularni hal etishdagi yechimlar	67
Jurayeva M.A. Ingliz va o'zbek tillarida reklama tavsifi, uning xususiyatlari	69
Karimova I.B. Tilshunoslikda raqamlarning paydo bo'lishi va bosqichma bosqich rivojlanishi	72
Khudoynazarova D.Sh. Contrasting the journey to adulthood in Sarah Dessen's works	77
Koziva I.K. Learn nicknames	81
Kuchimova G. Agglyutinativ tillar tizimida tilning morfemika sathiga doir asosiy birliklarning ahamiyati, qo'llanilishi va vazifalari	83
Mamadaliyeva X.M. Dunyo tilshunosligida lingvistik maydon konsepsiyalari	86
Matmurodov X. Ranglarni idrok etish psixologiyasi	89
Maxmudov R., Atajonova A. Badiiy matni lingvokulturologik nuqtayi nazardan tahlil qilish tamoyillari	92
Melikova U.B. Koreys tilida sifatlarning yasaliishi	95
Meliqo'ziyev U. Mirzo Hayrullo xo'qandiy hayoti va ijodining o'rganilish tarixi	98
Nazarova D.I. Yangi davr she'riyati mumtoz janrlarida shaxs kechinmalarining poetik talqini	101
Nishonova A.A. O'zbek tilida ayrim frazeologik birliklar tadqiqi	104
Obobakirova V.V. The origin of nicknames and their distinctive features in dialects	106
Pirmatova O.S. Sholichilik terminlarining birikma tarzida yasaliishi	108
Qambarova L. Sensor afaziyaning rus tilshunosligida o'rganilishi	111
Qudratova M.Sh. Asqar Mahkam she'riyatida leksik qatlam va tasviriy-ifodaviy vositalar	114
Raxmanova D.A. Nemis xalq ertaklarining o'zbek tiliga tarjima variantlarining shakllanishi va tarjima masalalari	117

Raxmatullayev Z.H. O'zbek va ingliz adabiyotida o'lim mavzusining yoritilishida yozuvchi ijodiy konsepsiyasi	120
Ro'ziyeva N.K. Ingliz tili kommunikatsion diskursida hamkorlik tamoyili hamda xushmuomalalik strategiyasi	123
Saidova R.B. "Majolis un-nafois" tazkirasida she'r va shoirlik xususida mulohazalar	126
Sharipova O.X. Ona Vatanga muhabbat tuyg'usi ifodalangan paremalarning lingvokulturologik tahlili	130
Shukurova N. Studying the concept of "family" in english and uzbeki from an ethnolinguistic aspect	133
Sobirova N.U. Ingliz va o'zbek tillaridagi evfemizmlar tadqiqi	135
Sobirova R.X. Maqollarning janriy xususiyatlari va o'rganilishi masalalari	138
Tagayeva A.R. Influence of anthropocentric approach in linguistics	140
Toshova X.S. Metaforalarning lingvomadaniy xususiyatlari	143
Toshtemirov E.N. Ingliz tilida antonimik frazeologizmlar va ularning turlari	146
Turg'unov Sh.N. Ingliz va o'zbek tillarida haqorat semantik komponentini aniqlash	149
Tursunova D.A. Lakunaning leksik-semantik xususiyatlari va madaniyatlararo aloqadagi roli	152
Tursunova M. Lingvistik muloqotdagi psixolingvistik va madaniy omillar	154
Umarova I. Isajan Sulton romanlarida ramziylik ifodasi	157
Xaitqulov Z.X. Parallel korpusda kontekstual avtomatlashtirilgan tarjimon dasturlar tizimini yaratish funksiyalari	160
Xashimova Z.I. Publitsistik uslub va uning xususiyatlari	163
Xoshimjonova Q.N. O'zbek tili leksikogrammatikasi va uning korpusga asoslangan metodologik asoslari	166
Xudoyberdiyeva O.I. Paremiologik birliklarning lingvistik tadqiqi xususida	170
Yigitaliyev U., Umidjonov Sh., Solijon-zoda X. Fonematik ta'riflarning substansional tomonida "shaxs" konseptining ifodalanishi	173
Yuldoshova Sh.A. Rey Bredberining "Piyoda" va Isajon Sultonning "Mega intellekt" hikoyalarida texnokratlashgan olam tasvirida milliy-madaniy motivlar talqini	175
Yulchiyeva D. Ingliz va o'zbek tillaridagi turizm terminlari va ularning tasnifi	179
Yusubova R.N. Badiiy axborot va ijodkor individual yondashuvi	181
Yusupova G. Gender tilshunoslik masalalari: nemis va o'zbek tillari misolida	185
Zaripbayeva N. Assessing english proficiency among medical students: a comprehensive approach	187
Абдушарипова Д. Ўзбек тили лексикасига олмон тилидан ўзлашган айрим сўзлар таҳлили	192
Бахриддинова Д.Б. Умарали Норматов ижодида адабий суҳбат жанри	194
Кудайбергенова Г.П. Фонетическая оригинальность использования звуковых аллитераций в лирике К. Рахманова	198
Расулов И.И. Компонентный анализ фразеологизмов русского и узбекского языков	201

8. Гурал С.К. *Язык как саморазвивающаяся система* / под науч. ред. В.Н. Сушковой. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2009. – 122 с.

9. Whitehead A.N. *Process and reality*. – N.Y., 1978. – 413 r.

UO'K 82

TAXALLUSLARNING SEMANTIK XUSUSIYATI

D.S. Avezova, o'qituvchi, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Adabiy taxalluslar ijodkor tilining xususiyatlarini yashiradi. Shunday qilib, taxalluslarni o'rganish jarayonida tajriba, inson psixologiyasi, uning jamiyatdagi o'rni, tizimi, tillarning o'zaro ta'siri, ijodkor yashagan zamon alohida ahamiyatga ega. Ular keyingi tadqiqotlar uchun material bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: onomastika, *identifikatsiya*, *semantik xususiyat*, niqob, ma'naviy dunyo, shaxsiy xususiyat.

Аннотация: В литературных псевдонимах скрываются особенности языка творца. Таким образом, в процессе номинации особое значение имеет опыт, психология человека, его роль в обществе, система, взаимовлияние языков, окружающий мир. Они могут послужить материалом для дальнейших исследований.

Ключевые слова: ономастика, идентификация, смысловой признак, маска, духовный мир, особенность личности.

Abstract: Literary pseudonyms hide the peculiarities of the creator's language. Thus, in the nomination process, experience, human psychology, his role in society, the system, the mutual influence of languages, the world around him are of particular importance. They can serve as material for further research.

Key words: onomastics, identification, semantic feature, mask, spiritual world, personality trait.

Kirish. Taxallusning til va madaniy hodisa sifatida paydo bo'lishi tarixi uzoq o'tmishga borib taqaladi va ba'zi shaxslar o'zlarini boshqa nomlar bilan atashgani ham bir qator sabablari bor. Hozirgi zamon jahon madaniyati rivojida ijodkor shaxs fenomeni va muammolari tadqiqotchilar uchun katta qiziqish uyg'otmoqda.

Taxalluslar haqidagi fan aniq fanlararo xususiyatga ega: u tilshunoslik, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslikka juda yaqin bo'lib, tarixiy voqealarni, shuningdek, fan, adabiyot va san'at tarixini to'liqroq aks ettirish imkonini beradi. Taxalluslar jiddiy ijtimoiy hodisa bo'lib, chuqur o'rganib chiqishga loyiqdir. Ijodkor shaxslarning o'zlari uchun taxalluslarni tanlashiga bir qancha sabablar bor.

Onomastik lug'at ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarga o'ta sezuvchan munosabatda bo'lib, ijtimoiy buyurtmani optimal tarzda bajarish uchun o'z tizimini va uning alohida tarkibiy qismlarini moslashtiradi. Shunday qilib, taxalluslar madaniy-ijtimoiy va tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan faktlarni aniqlash uchun boy manba bo'lib, shaxsning madaniy-tarixiy jarayondagi ajralmas ishtirokini ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Jahon adabiyoti tarixida ko'plab ijodkorlar va jamoat arboblari ta'qiblar qurboniga aylangan ko'plab voqealar uchraydi. O'z shaxsini yashirish uchun ko'pchilik shunchaki o'z ismlarini xayoliy to'qima nomga o'zgartirdi. Masalan, rus yozuvchisi, "Qizil yelkanlar" muallifi A.S. Grinevskiy o'zining "Birjeviye vedomosti" deb nomlangan birinchi hikoyasini "A.A.M-v" nomi ostida chop etdi. Grinevskiy asarlariga o'z ismini yoza olmadi, chunki u politsiya nazorati ostida bo'lgan, u Turinskga surgun qilingan va u yerdan qochib ketgan. Mashhur rus shoiri S. Ya. Marshak fuqarolar urushi davrida Doktor Frikken taxallusi ostida irod qilgan. Doktor Frikkenning felyeton va she'rilarida oq gvardiyachilar tomonidan o'rnatilgan tartib qoralangan va generallar masxara qilingan. Faqat taxallus Marshakka qasoslardan qochishga yordam berdi. Jahon va mahalliy adabiyotda shunga o'xshash misollar juda ko'p.

Charlz Dikkins Viktoriya davridagi Angliyadagi hayot va Britaniya sinfiy tizimi haqidagi dahshatli haqiqatlarni shunday tasvirlab berdi: " Bu eng ajoyib , eng baxtsiz payt edi". Yozuvchi

o'zining ajoyib asarlari tufayli u o'z davrining eng mashhur romanchisiga aylandi va uning kitoblari bugungi kunda ham nashr etilmoqda. Charlz Dikens "Buyuk umidlar", "Bleak House" va boshqa ko'plab asarlar muallifi oddiy yozuvchi emas edi. Ammo muallifning birinchi asarlari 1833 va 1834 yillarda imzosiz nashr etilgan. 1834-yil avgust oyida uning "Pansionat" qissasi "Oylik" jurnalida "Boz" taxallusi bilan bosilib chiqdi. Bu taxallus Oliver Goldsmitning "Vekfild ruhoniysi" romanidagi qahramonlardan biri bo'lgan. Mozesning bolalikdagi ismidan kelib chiqqan. Bu romanni keyinroq Dikens "Ikki shahar haqidagi ertak" asarida tilga olgan. Dikens ukasi Avgustni "Moz" deb atagan. Keyinchalik u "bu so'z hazil bilan "burun orqali" talaffuz qilinganini va keyinchalik Bose deb qisqartirilganini tushuntirdi. "Boz" oiladagi so'z edi, shuning uchun men uni qabul qildim."-dedi yozuvchi/ Keyinchalik bu taxallus juda mashhur bo'ldi va Dikens "Bozning eskizlari" deb nomlangan ocherk va hikoyalar to'plamini nashr etdi.

Muhokama. Dunyoga mashhur yozuvchilar orasida to'qima ismlar bilan tanilganlar ko'p. Bunga bir necha sabablar bor edi:

- a) asl ismi unchalik jarangdor emasligi
- b) oilasining qarshiligi
- c) jamiyatdagi mavqei bunga yo'l qo'ymasligi.

Mashhur fransuz yozuvchisi dastlab Avrora Dyupen nomi tanilgan. Uning bolaligi quvonchli o'tmadi — onasi va buvisi o'zaro yaxshi munosabatda bo'lishmadi. Yaxshi ta'lim olgan Avrora o'sib ulg'ayganida uning fikrini hisobga olmagan holda turmushga berishdi. Agar norozilik bildirganda, u rasman balog'atga etgunga qadar bir necha yil davomida monastirda qamab qo'yilardi. Natijada, Avrora Kazimir Dyudevantga turmushga chiqdi.

Tom Soyer va Xaklberri Finning sarguzashtlari haqidagi kitoblar muallifining asl ismi Semuel Klemens. Bu ism oddiy, ammo chiroyli va esda qolarli emas. Yozuvchi hikoyalar yozishni boshlaganda, jarangli ism bilan imzo chekish kerak deb o'yladi. U bolaligini eslab: "Men lotsman (kema kapitani yordamchisi) bo'lib paroxodda buyuk Missisipi daryosi bo'ylab suzib yurganman".

Keyinchalik mashhurlikka erishgan yozuvchi butun umrini shu sayohatlarda o'tkazsa, qanchalik baxtli bo'lishi haqida gapirishni yaxshi ko'rardi. Ammo shtatlarda fuqarolar urushi boshlandi va bir necha yil davomida kemada suzish mutlaqo ahamiyatsiz bo'lib qoldi. Janob Klemens qalbida lotsmanlik baxti haqida faqat hayajonli esdalik qoldi. Shu jumladan, kema hali quruqlikka chiqmaydigan o'ta sayoz chuqurlikni belgilash — "ikkita belgi". Bu so'zlarni — Mark Tven — taxallus sifatida oldi.

Ilya Ilfning hammuallifi, u bilan birga sovet davri klassikasining durdona asarlarini — "12 stul" va "Oltin buzoq" romanlarini yaratgan. Uning haqiqiy ismi Kataev bo'lib, u boshqa mashhur rus yozuvchisi Valentin Kataevning ukasi edi. Avvaliga Yevgeniy adabiy yo'l haqida o'ylamadi. Bu Sovet hokimiyatining birinchi notinch yillari edi va u Odessadagi jinoyat qidiruv bo'limida xizmat qildi. U firibgar va bosqinchilarni tutdi, jinoiy guruhlarini zararsizlantirdi. U har kuni o'z hayotini xavf ostiga qo'ydi. Bir kuni haqiqiy drama yuz berdi — Yevgeniy jinoyatchini ta'qib qildi va u bolalikdagi eng yaqin do'sti bo'lib chiqdi ...

O'sha paytda kitob olamida allaqachon shon-shuhratiga ega bo'lgan katta akasi undan xavotirlanib, asta-sekin jurnalistikaga o'tishga ko'ndiradi. Ammo akasi Valentinga xalaqit bermaslik uchun u Katayev familiyasidan voz kechdi. U shunchaki "Petrov" taxallusini o'ylab topdi — otasining ismini familiyaga aylantirdi.

Afsonaga ko'ra, paradoksal (qarama-qarshi) yakunlari bo'lgan dunyodagi eng yaxshi hikoyalar mualliflaridan biri Uilyam Sidni Porter o'zining birinchi qissasini kichkina qiziga sovg'aga pul topish uchun yozgan. Chorasiz vaziyatda edi u. Uilyam Sidni Porter nafaqat pulsiz, balki qamoqda ham edi. U bankda ishlagan va katta ehtimol bilan o'g'irlikda nohaq ayblangan. U chet elga ketdi, lekin suyuqli ayolining bedavo kasalligi haqida eshitib, qaytib keldi. Dafn marosimidan keyin cherkov eshigi oldida hibsga olingan.

Hayotining eng qorong'u davrida u hikoyalar yozdi va uning ostiga O. Genri ismini yozdi. Taxallus qayerdan kelgani haqiqatan ham noma'lum. Yo bo'lajak yozuvchi Genri amakisini eslagan yoki uning xotirasida shu nomdagi mashhur qo'shiqdan bir satr saqlanib qoldi. Keyinchalik u ba'zan bosh harfni to'liq qilib, Oliver Genri deb imzoladi.

Butun dunyoga mashhur "Alisa mo'jizalar mamlakatida" kitobi muallifining asl ismi, hujjatlarga ko'ra, Charlz Lyutvidj Dodjon edi. Va u o'zining ikki nomidan taxallus yaratgan, ularni turli tillar qoidalariga ko'ra o'rnini almashtirib, bir necha marta qayta yozgan, degan fikr bor. Lyuis Kerroll taxallusi shunday paydo bo'lgan. Yozuvchi hajviy she'r va hikoyalarga asl ismi bilan imzo chekishi mumkin emas edi. Chunki u universitetda matematika fani o'qituvchisi edi va shunchaki oddiy o'qituvchi emas, balki Angliya cherkovidagi deakon ruhoniylari bilan birga edi. Viktoriya davrida bunday "bema'ni asrarlar" Reverend Dodgson uchun nomaqbul deb hisoblangan. Ammo uning matematik mantiq bo'yicha jiddiy ma'ruzalarini endi hech kim eslamaydi.

Kumush asrda shoirlar ko'pincha go'zalliklar haqida yozishni yoqtirishgan. Shuning uchun, Igor Lotarev, garchi u onasi tomonidan Afanasy Fet bilan qarindosh bo'lsa ham, o'zi uchun nafis taxallusni o'ylab topdi. Bu uning noodatiy she'riyatiga juda mos tushdi. Va muallif she'rlarini sahnadan katta hayajon bilan o'qidi.

Genri Lyon Oldie- bu nom ilmiy fantastika muxlislariga yaxshi tanish. Bu nom ostida ikkita zamonaviy yozuvchi yashiringan: Dmitriy Gromov va Oleg Ladyzhenskiy. Ularning Oldi sifatidagi faoliyatining boshlanishi ayniqsa G'arb fantastika tarjimai kitobxonlar tomonidan sevilgan bir paytda sodir bo'ldi. Lekin dastlab rus tilida yozilgan asarlar qanchalik yaxshi bo'lmasin mashhur bo'lmadi. Shuning uchun ham Oleg va Dimaning birinchi bo'g'inlaridan Genri Lion ismi yaratildi. To'g'rirog'i, dastlab u faqat bosh harflari G.L. edi, keyin to'liq ism paydo bo'ldi.

Taxalluslarni yaratishning yana bir muhim sababi — mualliflarning o'z ishlarining izchilligi va muvaffaqiyatidan qo'rqishidir. Ikki yuzdan ortiq asar muallifi Kir Bulichov nomi bilan tanilgan Igor Mojeiko taxallusining yaratilish tarixi bu sababning tasdig'idir. Muallif uzoq vaqt davomida o'zining haqiqiy ismini yashirdi, chunki u SSSR Fanlar akademiyasining Sharqshunoslik instituti xodimi bo'lib, institut rahbariyati uning ishini jiddiy emas deb bilishidan qo'rqardi.

Mashhur Gollivud kinorejissyori Vudi Allen (Allen Styuart Konigsberg) 15 yoshida o'z taxallusini o'ylab topdi. Bunga sabab, u mahalliy gazetalarda kulgili maqolalar yozayotganini sinfdoshlari bilishini istamagan.

Haqiqiy ismning jarangdor emasligi ham taxallusning yaratilishiga sabab bo'lishi mumkin. Bunga misol, amerikalik yozuvchi Jon London o'zining ismi yoqimsiz eshitiladi deb o'yladi va o'zini Jek London deb ataydi. Mark Tven nomini tushunish va talaffuz qilish muallifning haqiqiy ismi Samuel Langhorne Klemensga qaraganda osonroq.

Rus yozuvchisi, adabiyotshunosi, tarjimoni Boris Akunin ajoyib va sodda taxallusni tanladi, chunki muallifning haqiqiy familiyasini — Chxarti-shvili — talaffuz qilish juda qiyin edi.

Taxalluslarning paydo bo'lishining boshqa sabablari orasida muallifning ijtimoiy kelib chiqishi yoki uning jamiyatdagi mavqeyi ham sabab bo'lishi mumkin, bu unga o'z asarini ochiq ko'rsatishga imkon bermaydi, ushbu sohada ishlaydigan boshqa madaniyat va san'at arboblari bilan nomlarning tasodifiy mos bo'lishiga yo'l qo'yimaslikka urinishlari. o'z jinsini yashirish istagi va h.k.

Semantik tarkibga ko'ra, yuqorida sanab o'tilgan sabablarni bir guruhga birlashtirish mumkin, ularga ko'ra taxallusning paydo bo'lishi muallifning ba'zi hayotiy sharoitlariga bog'liq.

Natijalar. Shunday qilib, taxalluslarni yaratish sabablarining yana bir guruhi ixtiyoriy ravishda ajralib turadi, bu yerda taxallus muallifning o'zini o'zi ifodalash usullaridan biri, o'zini o'zi aniqlash natijasi va muallifning o'z ijodiga, ongliligiga munosabatining ifodasidir.

Birinchi	taxallusni tanlash tanlangan faoliyat turiga, ijodiy yo'lning yo'nalishiga, shaxsiy ijodiy yoki fuqarolik pozitsiyasiga va davrning estetik afzalliklariga shaxsiy muvofiqlik maqsadida.	Shoir Demyan Bedniy o'zining fuqarolik pozitsiyasini aniq ifodalab, taxallus sifatida xalq ayblovchisi va ateist bo'lgan amakisining qishloqdagi laqabini oldi. Haqiqiy bolshevik bo'lgan Demyan Bedniy hatto o'z nomidan kambag'al dehqonlarga mansubligini ham ko'rsatdi. Keyinchalik uning «О Демьяне Бедном, мужике вредном»(zararli odam Demyan kambag'al haqida) she'ri nashr etildi, u ham muallif obrazini asarning bosh qahramoni obrazi bilan birlashtirdi.
-----------------	--	---

Ikkinchidan	kulgili effekt yaratish uchun taxallusni tanlash — ya'ni. tanlangan janrning ta'sirini kuchaytirish uchun.	Komik effekt yaratish uchun bir qator taxalluslarni tanlashning klassik namunasi sifatida A.P.Chexovning ko'plab taxalluslari keltirilgan: A.P., A.P.Ch-v, Antosha, Antosha Ch., Antosha Ch.***, Antosha Chekhon-te, G. Baldastov. , Makar Baldastov, akamning ukasi, Bemorsiz shifokor, Jahldor odam, No6 yong'oq, No 9 yong'oq, Rook, Don Antonio Chekhon-te, Amaki, KislyaeV, Qichitqi o't. Ushbu uslub nafaqat muallifning ijodiy shaxsiyatining o'ziga xos xususiyati, balki uning asarlariga hajviya qo'shadi.
Uchinchidan	bitta nom bilan bir guruh odamlarning umumiy faoliyatini belgilash uchun mo'ljallangan jamoaviy taxalluslarni tanlash.	Kozma Prutkov taxallusi ostida XIX asr shoirlarining butun guruhi ma'lum: A. Tolstoy, aka-uka Jemchujnikovlar, P. Ershov. Bunday tandemlar qarashlari ko'p umumiy bo'lgan va ijodiy jamoaviy ish jarayonida yangi qirralarga ega bo'lgan ijodiy shaxslarni birlashtirdi.
To'rtinchidan	taxallusning yaratilishiga yoki uni shakllantirish usuliga modaning ta'siri. Shovqinli, esda qolarli familiyalar bugungi kunda san'at sohasida keng tarqalgan hodisadir.	Ushbu moda jamiyatda qo'llab-quvvatlanadi — ommaviy madaniyat ta'siri ostida ijodkorlik yo'lga qo'yiladi va taxallus o'ziga xos savdo belgisiga, egasiga foyda keltiradigan raqobatbardosh mahsulotga aylanadi. Taxallusning paydo bo'lishi va tanlanishining ko'rsatilgan sababi, bizning fikrimizcha, ijodiy shaxsning o'zini o'zi aniqlash usuli emas, aksincha, bu ijodiy shaxsning o'zini namoyon qilish usullarini istisno qiladi.
Beshinchidan	shaxsiy xususiyatlarni ko'rsatish uchun taxallusni tanlash: o'z temperamenti, asosiy xarakter xususiyati, millati, tug'ilgan joyi yoki yashash joyi.	Arkadiy Golikovning taxallusi — Gaydar, ehtimol muallifning Gaydar nomi tez-tez uchraydigan Boshqirdiston va Xakasiyaga tez-tez tashrif buyurishi munosabati bilan tanlangan. Shunday qilib, muallif o'zining bu yerga ma'lum bir aloqadorligini aniqladi. Mashhur haykaltarosh S.D.Erzya taxallusini tanlash sababi keng tarqalgan: "Haykaltarosh Stepan Nefedov... o'zining Mordoviya xalqiga, uning etnik jamoalaridan biri – Erzyaga mansubligini baland ovozda e'lon qilmoqchi bo'lgani uchun taxallusni oldi".
Oltinchidan	o'quvchi,tinglovchi,to moshabinda ma'lum his-tuyg'ular va fikrlarni uyg'otishga urinish.	Merilin Manson nomi bilan tanilgan amerikalik rok musiqachisi Brayan Xyu Uorner bizning zamonamizning musiqiy va madaniy makonida noodatiy shaxs bo'lib, o'z taxallusini sinchkovlik bilan tanladi. Uning ismi Merilin Monrodan olingan, bu adolatli yarmini anglatadi va uning familiyasi 1960-yillardagi bolalar qotilidan olingan.

Charlz Manson dahshatli yarmini ifodalaydi. Shunday qilib, musiqachining so'zlariga ko'ra, uning nomi Amerika madaniyatining eng go'zal va eng dahshatlisini o'z ichiga oladi. Bunday qaror, shubhasiz, musiqachining shaxsiyatiga hech kimni befarq qoldirmaydi.

Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda shuni ta'kidlash kerakki, ijodiy shaxsning o'zini o'zi aniqlashi atrofda madaniy va ijtimoiy muhitning bevosita ta'siri ostida sodir bo'ladi, boshqacha

qilib aytganda, muloqot konsepsiyasining tamoyillari amalga oshiriladi: shaxs o'zini o'zgartiradi. tashqi dunyo bilan dialogik muloqotning ta'siri va dialog tabiatan ko'p qirrali. Bunday ta'sirning ayniqsa sezilarli natijalari ijodkorlik va ijodiy shaxsning o'zini namoyon qilish va o'zini o'zi aniqlashning boshqa usullaridir. Bularga taxallus yaratish va tanlash kiradi.

Ijodkorning taxallus tanlashiga bir qancha sabablar bor. An'anaviy ravishda ularni ikki guruhga bo'lish mumkin: ma'lum hayotiy sharoitlar tufayli taxallusni tanlash va agar tanlovning sababi o'zini o'zi aniqlash, o'zini namoyon qilish va o'zining ijodiy individualligini namoyish qilish zarurati bo'lsa. Ko'rib chiqilgan misollar shuni ko'rsatadiki, taxallus tanlash orqali ijodiy individuallikni ifodalash usullari va uni shakllantirish usuli ko'p va xilma-xildir.

Muallif o'zining ijodiy nomi esda qolarli bo'lishini va boshqalarga o'xshamasligini xohlaydi. Ayniqsa, agar sizning millatingiz nomutanosib bo'lsa yoki siz qolishni istamaydigan millatingizni aniq ko'rsatsa. Va ko'pincha siz ism yozuvchi ishlayotgan janr qahramonlariga mos kelishini xohlaysiz, masalan, shoir Mixail Svetlov, mashhur "Grenada" ning muallifi, ota-onasidan Sheiknman familiyasini olganligini kam odam biladi. Va kaustik Kumush asr shoiri Sasha Cherni aslida Aleksandr Glikbergdir.

O'n yetti yoshli shoira Anna Gorenko Axmatova familiyasini katta buvisidan "qarz olgan". Fitna sababi oddiy: otasi qizining adabiy tajribalari haqida bilib, u Gorenkolar oilasiga sharmandalik keltirishidan qo'rqardi.

Stiven King o'zining adabiy agenti uni yiliga bitta kitob bilan cheklab qo'yganida, u allaqachon bir kishi uchun juda ko'p narsa yozganligini aytib, fitna nazariyasiga tushib qolgan. Darhaqiqat, hozirgi kunga qadar King bibliografiyasida 60 ta roman (shu jumladan 7 ta taxallus ostida) va 200 dan ortiq qisqa hikoyalar to'plangan. Juda tez yozuvchi! Shunday qilib, 1970-yillarda agent tomonidan qo'yilgan cheklovni olib tashlash uchun u Richard Baxman taxallusini oldi. To'g'ri, o'quvchilar buni tezda tushunishdi — ular usta uslubini tan olishdi.

Agar muallif oshkoralikni yoqtirmasa, u shunchaki taxallus ostida yashirinishni xohlaydi. Va... uning ijodi qanday qabul qilinishiga bir nazar tashlang. Negaki, yozuvchi ijodiy yo'l boshida o'z qobiliyatiga ishonmasligi mumkin. O'z ismingizsiz tanqidchilarning zarbalariga bardosh berish osonroq. To'g'ri, muvaffaqiyat kelsa, muallif porlashga majbur bo'ladi. Aks holda, barcha sharaflarni shaxsan qabul qilish mumkin bo'lmaydi. Albatta, muallif adabiyotdan Perelman bo'lmasa.

Ammo maxfiylikning yana bir sababi bor. Shunday qilib, "Narniya yilnomalari" muallifi Klayv Staples Lyuis 1961 yilda rafiqasi vafotiga bag'ishlangan "G'amni o'rganish" insholar to'plamini nashr etdi. Kitob shu qadar shaxsiy ediki, u uni N.V.Klerk taxallusi bilan imzolashga qaror qildi.

Bitta nom ostida bir nechta mualliflar Taxalluslar hammualliflar orasida juda mashhur — bu o'quvchiga yozuvchini eslab qolishni osonlashtiradi. Kozma Prutkov nomidagi kvartetni hamma biladi: aka-uka Jemchujnikovlar va A.K. Shuningdek, biz bu erda Aleksandra Marininni (Marina Alekseeva o'zining birinchi detektiv hikoyasini Aleksandr Gorkin bilan hamkorlikda yozgan) va Maks Frayni (Svetlana Martynchik va Igor Stepin ham birga boshlagan) o'z ichiga olamiz.

Kumush asr shoirlari va nosirlari so'z o'yinlarini ayniqsa yaxshi ko'rganlar. Bu ularning taxallus tanlashlarida ham o'z aksini topdi. Biz allaqachon Teffi haqida gapirgan edik. Keling, Don Aminado taxallusini eslatib o'tamiz. Bu parodist Aminad Petrovich Shpolyanskiy tomonidan kaustik miniatyuralarining muallifi uchun tanlangan ism. Uning "Yangi Kozma Prutkov" to'plamida to'plangan aforizmlari XX asr boshlarida Rossiyada, keyin esa rusiyabon muhojirlikning tor doiralarida keng ma'lum bo'lgan. Vladimir Nabokovning ilk romanlari V. Sirin taxallusi bilan nashr etilgan. Yozuvchining otasi Vladimir ham butun oilasi emigratsiya qilgan Parijda "Rul" gazetasini nashr etdi. Kichik Nabokov uydirma ism bilan nashr qilishi kerak edi, aks holda yozuvchilar orasida V.Nabokovlar juda ko'p bo'lar edi. Sirin taxallusi ostida "Lujin mudofaasi" nashr etilgan.

Xo'sh, Bulgakovning "Usta va Margarita" dagi adabiy o'yinini Griboyedovlar uyi va estrada shousi aholisining ismlari bilan qanday eslay olmasiz. Ivan Nikolaevich Ponyrev — Ivan Bezdomniy (ilk nashrlarda: Antosha Bezrodniy, Ivanushka Popov, Ivanushka Bezrodniy va boshqalar). O'sha davrga xos bo'lgan bu taxallus aniq Maksim Gorkiy, Demyan Bedniy va boshqalar bilan o'xshashlik bilan yaratilgan.

Xulosa. Ba'zi hollarda adabiy niqob hatto odamning haqiqiy ismini o'zgartiradi. Bu tug'ilganda Nikolay Vasilyevich Korneychukov deb atalgan Korney Ivanovich Chukovskiy bilan sodir bo'ldi. Shu darajaga yetdiki, pasportga yangi ism yozildi va o'zgarma bolalar klassikasi muallifi oilasining keyingi avlodlari ham Chukovskiy larga aylandi. Taxallusdan bunday chuqur foydalanishning noyob misoli. Mualliflarning taxallus ostida yozishga qaror qilishlarining asosiy sabablaridan biri, menimcha, taxallus bu ikkinchi (ijodiy) hayotining nima deb atalishini tanlash imkoniyatidir. Tug'ilganda bizga bu tanlov berilmaydi.

Ko'p yozuvchi va shoirlar turli sabablarga ko'ra taxallus oldilar. Agar 19-asrda taxalluslar kamdan-kam uchraydigan bo'lsa, XX-asrda ijodiy shaxslar taxalluslarsiz o'zini tasavvur qila olmas edi.

Taxalluslarni tahlil qilar ekanmiz, hamma zamonlarda mashhur shoir va yozuvchilar o'z tanloviga alohida e'tibor qaratganliklarini ko'rish mumkin, chunki tanlangan taxallus uning kelajakdagi taqdirini oldindan belgilab berishi mumkin edi. Bundan tashqari, adabiy taxalluslar ijodkor tilining o'ziga xos xususiyatlarini yashiradi. Ba'zi ijodkorlar o'zlari tanlangan taxallus haqida ma'lumot qoldirgan. Ular keyingi tadqiqotlar uchun material sifatida xizmat qilishi mumkin. Shunday qilib, nomzodlik jarayonida tajriba, inson psixologiyasi, uning jamiyatdagi o'rni, tizimi, tillarning o'zaro ta'siri, atrofdagi olam alohida ahamiyatga ega.

Biz tahlil qilgan taxalluslar ijodkorning shaxsiyati, uning individual fazilatlarini, dunyoqarashi, tili, ruhiyati, kundalik hayoti, ma'naviy olami, ijtimoiy qarashlari, o'rnatilgan tarixiy jarayonlar va boshqa omillarni hisobga olgan holda tanlangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Аvezова Д. С. Псевдонимы, их понятие и репрезентация в художественных текстах // Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 423-430.
2. A. Nurmonov, A. Sobirov, Sh. Yusupova “Hozirgi o'zbek adabiy tili” 216-219- bet.
3. Псевдонимы [Электронный ресурс] /Режим доступа: [https:// propsevdo .ru/litra.php](https://propsevdo.ru/litra.php)
4. Российский гуманитарный энциклопедический словарь: В 3 т. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС: Филол. фак. С.-Петербург. гос. ун-та, 2002.
5. Синдаловский Н. А. Псевдоним: легенды и мифы второго имени // Нева. — 2011. — N 2. — С.215-238.

UO'K 811.572.133'373.611

QORAQALPOQ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SHODLIK SO'ZLARINI QIYOSIY TAHLIL QILISH

G.B.Aynazarova, f.f.n., dots., Qoraqalpoq davlat universiteti, Nukus

Annotatsiya. Ushbu maqolada qoraqalpoq va o'zbek tillaridagi shodlik ifodalovchi so'zlarning qiyosiy tahlili berilgan, ularning emotsional leksikasidagi o'xshashlik va farqlarga e'tibor qaratilgan. Badiiy matnlar, so'zlashuv tili va idiomatik iboralardan foydalangan holda, tadqiqot ikkala tilda quvonch qanday lingvistik kodlanganligini o'rganadi, ularning madaniy va hissiy doiralari haqida tushuncha beradi. Tadqiqot umumiy turkiy ildizlarga e'tibor qaratadi, shuningdek, har bir tilning hissiy lug'atini shakllantirgan o'ziga xos ta'sirlarni o'rganadi. Bu tadqiqot qoraqalpoq va o'zbek tillaridagi shodlikka oid so'zlarning nozik tomonlarini aniqlash orqali bu ikki til o'rtasidagi madaniy va lingvistik aloqalarni chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Qoraqalpoq tili, o'zbek tili, qiyosiy tahlil, emotsional leksika, shodlik, shodlik, turkiy tillar, idiomatik iboralar, madaniy tilshunoslik, emotsional lug'at.

Аннотация. В данной статье проводится сравнительный анализ слов, выражающих радость в каракалпакском и узбекском языках, акцентируя внимание на сходствах и различиях их эмоциональной лексики. Используя литературные тексты, разговорный язык и идиоматические выражения, исследование изучает, как радость лингвистически кодируется на обоих языках, позволяя понять их культурный и эмоциональный контекст. Исследование сосредоточено на общих тюркских корнях, а также на изучении конкретных влияний, которые сформировали эмоциональный словарь каждого языка. Данное исследование служит углублению понимания культурных и языковых связей между двумя языками путем выявления нюансов слов, связанных со счастьем, в каракалпакском и узбекском языках.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI**

**XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI**

**№9/4 (118)
2024 y., sentyabr**

O‘zbekcha matn muharriri:
Ruscha matn muharriri:
Inglizcha matn muharriri:
Musahhih:
Texnik muharrir:

Ro‘zmetov Dilshod
Hasanov Shodlik
Xamrayev Nurbek, Lamers Jon
O‘rozboyev Abdulla
Shomurodov Jur‘at

“Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi” O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi
Xorazm viloyat boshqarmasida ro‘yxatdan o‘tgan. Guvoxnoma № 13-023

Terishga berildi: 05.09.2024
Bosishga ruxsat etildi: 16.09.2024.
Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8. Adadi 70.
Hajmi 12,0 b.t. Buyurtma: № 9-T

Xorazm Ma‘mun akademiyasi noshirlik bo‘limi
220900, Xiva, Markaz-1
Tel/faks: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18